

Filòsof

Jordi Graupera

Maig del 68: plenitud, repressió, nihilisme

La importància històrica del Maig del 68 s'anirà diluint amb els anys, si no és que ja s'ha diluït. Va ser una eclosió d'una mentalitat que feia temps que creixia i que va continuar després. Aquell maig va ser-ne, només, un nucli de significació. El motor principal de la revolta era una recerca de la plenitud, en un context de benestar rutinari i de consolidació del capitalisme. La resposta política dels revoltats, però, era totalitària i va quedar obsoleta de seguida. L'única conquesta original de la qual avui som, per sort, deutors és la consolidació de la dona en l'espai públic. Amb el temps, però, els principis que defensaren els joves del Maig del 68 han acabat sent només una forma més de nihilisme. L'oblit de tot fonament i l'hipercriticisme buit han configurat una pedagogia que s'ha estès a les generacions posteriors i que ha donat lloc a una «persona circumstantial», atenta al present, adaptable, però impermeable a la reflexions essencials. En poques dècades, el Maig del 68 ha deixat de tenir importància per a les vides de les noves generacions. Fins i tot els seus líders i icones han pactat amb la realitat i són indistingibles dels que van ser els seus enemics aquell maig.

La importància històrica del Maig del 68 s'anirà diluint amb els anys, si no és que ja s'ha diluït. Però la mentalitat que va fer eclosió ara fa quaranta anys ha triomfat més enllà de les consignes concretes que van ser proclamades, escrites i defensades amb llambordes. De fet, aquella mentalitat, els principis morals que l'amaraven, no van ser un invent d'aquell maig,

sinó que venien de molt enrere i eren gairebé un fet quan les costures de la França de De Gaulle van demostrar la seva obsolescència i la seva incapacitat de contenir un model d'home i de dona nou, posseïdor d'un horitzó de referències immaculat: lluny de l'horror sensual de la guerra, de l'horror moral de la derrota de l'optimisme modern i de l'horror metafísic de la societat materialista, mecanicista i positivista.

Contra els totalitarismes anteriors i les visions tancades de la societat, domesticadors de la idea de progrés o de destí, quasi no calia argumentar. Els arguments són tan puerils com el sistema que ataquen, perquè no entenen els plecs irracionals i els camins que han dut de la idea a la mort. Hi havia l'experiència, l'experiència francesa de l'ocupació, el col·laboracionisme, el silenci. Hi havia l'experiència de la mort, de la guerra, del dolor, de l'holocaust, de Nuremberg, però també de la capacitat antropològica de sobreviure, anar passant, empènyer de nou la vida cap al benestar i el progrés material. La França que van combatre els joves universitaris del 68 no era un país d'homes valents, era un país de supervivents d'esma. Supervivents d'ells mateixos. Més naturalesa que voluntat. Un desert moral poblat de convencions antigues, hipocresies oxidades i autoritats de cartró pedra.

Però l'horitzó de referències dels revoltats també era immaculat per una altra raó: no s'havien enfrontat amb la vida. També ells necessitaven una experiència i un destí. La transmissió de les experiències anteriors s'havia convertit en un feix de mitges mentides i d'imatges impactants, i la societat i la intel·lectualitat havien renunciat a la idea de substància, de contingut primer o d'essència. A la mentalitat dels joves del Maig del 68 li era possible de conquerir només la circumstància, l'accidentalitat, el relativisme. I aquest és el llegat que ens van deixar als que hem nascut després.

La naturalesa psicològica d'aquelles generacions va dur a una nova hegemonia pedagògica. La recerca principal d'aquella revolta era una recerca de la plenitud de l'home i de la dona. Aquest és el rerefons que ha sobreviscut i ha conformat ideologies polítiques o socials. La política estricta, la proposta d'un ordenament social determinat o les reivindicacions concretes han empallidit, i n'ha restat només l'estètica, perquè n'era la part més potent. La revolució social que va néixer aquell maig va morir abans del juliol.

Contra els totalitarismes anteriors i les visions tancades de la societat, domesticadors de la idea de progrés o de destí, quasi no calia argumentar

La recerca de la plenitud s'expressava amb una reivindicació de la moral subjectiva. Del perspectivisme en el comportament. D'una llibertat entesa com la contravenció de la norma i del costum. Es proclamava la bondat de l'angelisme emocional i de l'exploració de l'obscur moral. La cara de l'ésser que la convenció havia ocultat. L'enèsim retorn al naturalisme, l'animalisme o l'instint dels homes, fora de tota construcció social. En aquest sentit, el rerefons moral del 68 semblava ser llibertari: però era un llibertarisme justificat en la lluita contra el poder. Una reacció contra la suposada opressió dels poders dominants. Aquesta reacció va dur algunes conquestes que hem anomenat llibertat sexual, llibertat de la dona, llibertat moral, i que han canviat el significat de paraules com *vocació* i han creat conceptes com el de *realització personal*. Es tractava, i es tracta, d'una passa més cap a la fragmentació individual. Hi havia una tensió hipercrítica, però de mica en mica l'objecte de la crítica ha acabat sent insignificant i

ha restat només la liberalitat com a principi inalienable.

**Es tractava, i es tracta,
d'una passa més cap a la
fragmentació individual**

El problema, com sempre, no era ben bé quina convenció els encotillava, sinó l'home i les seves potències, l'home i les seves eleccions, l'home i les seves determinacions.

Quan els propagandistes de la revolta van dir «imaginació al poder», potser es referien a les estructures antigues del poder social, potser s'oposaven al patró, al burgès o al capellà; però la frase és igualment aplicable a l'interior de l'ésser. La segona meitat del segle xx ja havia assistit a l'autòpsia del jo, i n'havia fet una taxonomia cartesiana, kantiana, nietzschiana, freudiana i també marxista, etc. La primacia de la imaginació trenca amb el monopoli de la memòria, de la voluntat o de la racionalitat segons el cas. La imaginació vista no només com un element positiu, sinó fins i tot com l'element central del desenvolupament «personal», significa la pèrdua, o més ben dit: l'oblit, del límit, de la tradició, de la llei o de la transmissió de valor, moral, etc. Allò que semblava diferenciar l'home del regne animal era la capacitat de transmetre un coneixement que s'engrandís amb cada generació i que substituís l'instint com a patró. Fer de la imaginació el zenit és fer un pas més. Un pas que porta implícit el «deixar-se anar», la destrucció de la contenció i la sublimació.

Les conseqüències pedagògiques d'aquesta aposta són ambivalents. D'una banda, s'ha abolit la repressió, la presó cultural en l'exercici de la

pròpia voluntat, sobretot en el paper de gènere: potser l'única conquesta original sigui la creació de l'espai públic permeable a les dones i a la feminitat. També ha permès explorar satisfactòriament els límits de la pròpia individualitat, conservar la indisponible esfera de la individualitat i de la intimitat com un espai anormatiu, i fer esclatar espiritualitats més autèntiques i honestes.

Però, d'altra banda, la identificació de la repressió en tots els àmbits de la vida ha impedit construir cap moral provisional. «Prohibit prohibir» és una màxima que s'ha estès en la pedagogia contemporània, si més no en la seva praxi, perquè es desconfia del poder de la prohibició més que de qualsevol altre poder. L'absència de límit ha portat caràcters amorfs incapaçs de pensar en els fonaments i de saber fins on estan disposats a arribar. El resultat són persones circumstancials, de gran adaptabilitat, al límit de la seva creativitat. Persones accidentals que tenen comportaments adherits a les situacions, la fortalesa de les quals se sustenta en la fortalesa de la situació en què viuen i en la seva capacitat per no perdre els trens del present, encara que no vagin enlloc. Es diguin *líquids* o *fashion victims*, els europeus educats en la nova mentalitat postmoderna estan més pendents dels finals, del preciosisme de l'aresta, que dels principis o la base. La bona nova de la fi de les societats granítiques no ha estat superada amb una nova plenitud, només amb la promesa d'una plenitud que no ha arribat, i que havia d'arribar pel simple exercici de l'oblit del passat i la imaginació del futur. Que hi ha molta frustració darrere la volubilitat és demostrable fàcilment amb la desesperada adherència a la insubstancialitat estètica, espiritual o psicològica, sumada a les seguretats sorgides de la química, la farmacologia o un cientisme supersticiós.

Ara bé, paradoxalment, la proposta política que hi havia darrere de la protesta era totalitària. Marxista, llibertària-marxista, neomaoista o anarcosindicalista, tant era el nom que es proclamés, la mentalitat revolucionària que impregnava les arengues d'aquells dies eren selvàtiques: ser més forts per conquerir el poder, dialèctiques de guillotina i dictadura del proletariat. El materialisme dialèctic, en les seves versions marcusianes o soviètiques, orientals o de guerrilla sud-americana, plantejaven un igualitarisme col·lectiu més rígid que l'imperatiu categòric de la moral establerta.

La imaginació com l'element central del desenvolupament «personal», significa la pèrdua i l'oblit del límit, de la tradició, de la llei o de la transmissió de valors

La crítica al capitalisme, que era sobretot una crítica al mercantilisme o a la comprensió de la persona com un producte, trobava el seu pols en el paradís col·lectivista.

És així que les masses obreres s'adheriren al projecte. Les condicions salarials, la lenta infiltració del progrés material en les classes més baixes, la sensació de rutina i esclavatge que donava l'estabilitat de dues dècades eren suficients perquè el discurs dels nous universitaris, dels habitants de la primera universitat de masses de la història, acomplexats per la riquesa dels seus pares, s'empeltés en les reivindicacions clàssiques del moviment obrer. Efímerament i infructuosa, però sens dubte capaç d'una pirotècnia inèdita. Aquesta va ser la raó de l'emmiration i l'admiració que aquest moviment va generar a casa nostra. La frustració era germen d'una nova repressió política, però va arribar massa tard, per sort. El capitalisme post-industrial ja s'havia obert camí: la presència de tots aquells estudiants n'era una bona mostra. I les promeses del consum, del benestar i de la comoditat eren ja prou enèrgiques per corrompre els ideals de la primavera dels pobles. De fet, aquells estudiants «benmenjats» van mostrar una incapacitat per comprendre les virtuts del liberalisme polític i econòmic –encara per desenvolupar a casa nostra, per cert, fills com són d'aquella època alguns dels nostres representants polítics i socials. Amb el temps, aquells ideòlegs, i els seus gurus estètics o artístics, han pactat amb la rea-

paradoxalment, la proposta política que hi havia darrere de la protesta era totalitària. Marxista, llibertària-marxista, neomaoista o anarcosindicalista

litat. Són llibertaris-ecologistes o europostcomunistes de roba de disseny. Les seves proclames i els seus programes es vesteixen de pseudorevolucionaris per trobar una justificació prou ampla, que tapi les seves vergonyes. Això demostra que el triomf del 68 polític és sobretot estètic, i encara: és molt minoritari o troba la seva massa en els adolescents. Amb el món que van deixar, la majoria s'hi fa una samarreta que imita una icona, un grafit o una proclama-acudit.

De tot plegat n'ha quedat un nihilisme. L'hipercriticisme buit. La contestació sistemàtica. La sensació que res no és prou. L'actitud crítica no ha arrelat com un motor de creixement, ni tan sols les apel·lacions a la llibertat del jo han dut a grans construccions alliberades. Vitalment, la cosa ha quedat en un «no» permanent. Una negació de tot el que no sigui

la pròpia perspectiva, i en conseqüència, un solipsisme de fons tan radical que no admet ni col·lectius, ni futurs, ni destins. El petit plaer de cada dia i el petit plaer de cada nit és l'única aspiració raonable en un entorn buit d'espais comuns o de trobada. L'educació, mer ensinistrament. El materialisme que pretenien denunciar els revoltats ha trobat en la seva mirada àcrata el seu apogeu.

Així, el moviment filosòfic de la segona meitat del segle xx a Occident, del qual el Maig del 68 és només un nucli de significació, ha acabat amb l'humanisme tal com s'entenia fins aleshores. El vèrtex central del vell humanisme era la domesticació de l'home, en sentit ampli. La revolta contra l'establert i la frustració contra el determinisme educatiu van acabar amb aquell somni.

Perquè l'humanisme, com la modernitat, i fins i tot com certa escatologia religiosa, era capaç d'imaginar un destí, un *telós*, una finalitat desitjable o inevitable. I per això la idea de progrés o de creixement tenia algun sentit, per borrós que fos. Per horrible que fos. Si abans, *grosso modo*, es podia dir que llegir era important perquè millorava la persona i el seu *ethos*, avui ja no té cap sentit parlar d'aquesta mena d'educació. Tota lectura és venuda com una solució estètica, social i hipòcrita, i tot aprenentatge viu sota el prisma de l'utilitarisme o de l'especialització tècnica: nínxols de mercat, o closca d'escamarlà: tou per dins, articulat per fora.

Avui, ideòlegs de l'hedonisme postmodern com Lipovetsky parlen d'hipermodernitat per referir-se a l'època que creien haver inaugurat i que, en acabat, ha resultat ser una decadència del moment anterior. Reputats agitadors d'idees com Sloterdijk parlen ja de posthumanisme i de la societat tecnohumana com l'escenari sobre el qual cal reflexionar i per al qual cal proposar alguna sortida. El Maig del 68 no diu res vitalment a les noves generacions. Són deutores de la revolució de les dones i d'una certa permissivitat moral, molt oxigenada, però no el tenen com un referent d'actuació ni de reflexió, precisament perquè el rerefons d'aquell maig, i del pensament que representa, és l'aniquilació dels referents i de la validesa de qualsevol idea forta, fonamentada o subjecte de discussió.

La persona circumstancial, contraconvencional, quan busca el seu pols, troba només el seu buit. I acaba sent un recipient conservador, vestit de *revivals*

De tot plegat n'ha quedat un nihilisme. L'hipercriticisme buit. La contestació sistemàtica. La sensació que res no és prou

de gran perfecció estètica. No només li manca la substància, li manca també el coneixement sobre el perill i els inconvenients d'algunes concepcions sobre «la veritat última» o la «finalitat de les nostres accions». En l'era de la democràcia mediàtica, el famós «capital» ha conquerit el món interior fins a l'avarícia. I les satisfaccions que produeix són només aparents: estats transitoris entre dues angoixes. És aquest el llegat dels llibertaris.

És evident que la batalla que els reaccionaris plantegen a aquest escenari està condemnada al fracàs. El seu passat ja ha estat superat per aquesta onada. Cada vegada que sigui restablert, serà derrocat per la mateixa força destructora. Perquè la pregunta original que motivà que avui parlem del

Maig del 68 continua vigent. On, com, quan, la plenitud?

I ni la del 68 ni l'anterior han estat respostes vàlides. Els significats de la llibertat, de l'esperit, del benestar i de la convivència esperen ser, un cop més, qüestionats i edificats.

Cap on anem no ho sap ningú, les generacions educades sobre aquest paradigma són massa heterogènies per fer-ne abstracció. Potser és massa d'hora per impulsar un canvi de rumb. El magma de creences, racionalitats, perspectives i particularismes haurà de sedimentar abans no sigui possible l'elaboració d'un mapa o d'un full de

ruta. La desconfiança i el recel cap a grans idees i la passió estètica poden fer vàlida l'opció del carisma com a única legitimació política i social. Però més cínica, més desencantada que fa cent anys; potser més brutal o potser molt efimera. La recerca d'un fonament nou per a l'ètica és la primera tasca urgent de les mentalitats futures.

Avui, ideòlegs de l'hedonisme postmodern com Lipovetsky parlen d'hipermodernitat per referir-se a l'època que creien haver inaugurat i que ha resultat ser una decadència del moment anterior